

**ZAMONAVIY TA'LIM METODLARI TIZIMINI LOYIHALASH
VA AMALGA OSHIRISH METODIKASI.**

Mamasoliyev Akmaljon Azizjon o'g'li

Qo'qon davlat universiteti o'qituvchisi

2932528@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola ta'lim metodlari tizimini loyihalash, zamonaviy ta'lim metodlari tizimini loyihalash, zamonaviy ta'lim metodlari tizimini samarali amalga oshirishga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar. Raqamli pedagogika, zamonaviy ta'lim metodlari, muammoli ta'lim metodi, metodika, kompetensiyaviylik.

Oliy ta'lim tizimida yuz berayotgan raqamli transformatsiya jarayonlari bo'lajak pedagoglarni kasbiy faoliyatga tayyorlash mazmuni va metodikasiga yangicha talablarni qo'ymoqda. Zamonaviy pedagogdan faqat muayyan fan bo'yicha bilimlarga ega bo'lish emas, balki ta'lim jarayonini pedagogik jihatdan loyihalash, turli didaktik vaziyatlarga mos metodlarni tanlash, ta'lim oluvchilarning ehtiyoj va imkoniyatlarini hisobga olish, raqamli vositalarni ta'lim maqsadiga muvofiq qo'llash hamda o'z faoliyatini tahlil qilib borish talab etiladi. Shu sababli "Raqamli pedagogika" fanini o'qitishda metodlarni alohida-alohida qo'llashdan ko'ra, ularni yagona didaktik tizim sifatida loyihalash va amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ta'lim metodlari tizimini loyihalash deganda muayyan ta'lim maqsadiga erishish uchun o'qituvchi va talabalarning hamkorlikdagi faoliyatini tashkil etishga xizmat qiluvchi metodlarni ilmiy-pedagogik asosda tanlash, o'zaro bog'lash, mazmun bilan muvofiqlashtirish va ularni muayyan ketma-ketlikda qo'llash jarayoni tushuniladi. Bunday yondashuvda metod o'z-o'zicha maqsad sifatida emas, balki bo'lajak pedagogning metodik kompetentligini rivojlantirishga xizmat qiluvchi didaktik vosita sifatida qaraladi.

Tadqiqot doirasida zamonaviy ta'lim metodlari tizimini loyihalash quyidagi metodologik talablarga asoslandi: kompetensiyaviylik, faoliyatga yo'naltirilganlik, talaba shaxsiga yo'naltirilganlik, kasbiy yo'nalganlik, muammolilik, integrativlik, refleksivlik va raqamli ta'lim muhitidan oqilona foydalanish. Mazkur talablar metodlarni tanlash va amalga oshirishning nazariy asosini tashkil etdi.

Kompetensiyaviy yondashuv metodlarni tanlashda asosiy natija sifatida bo'lajak pedagogning faqat bilim darajasini emas, balki o'z bilimlarini kasbiy-pedagogik vaziyatlarda qo'llash qobiliyatini rivojlantirishni nazarda tutadi. Shu sababli "Raqamli pedagogika" fanini o'qitish jarayonida talabaga tayyor ma'lumotlarni berish bilan cheklanib qolish metodik kompetentlikning to'laqonli shakllanishini ta'minlamaydi. Talaba ta'lim jarayonini mustaqil loyihalashi, muayyan pedagogik vaziyat uchun maqbul metodni tanlashi, raqamli vositalarning imkoniyatlarini baholashi va o'z qarorini asoslay olishi zarur.

Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuvga ko'ra, metodik kompetentlik pedagogik faoliyat jarayonida shakllanadi va rivojlanadi. Shuning uchun zamonaviy ta'lim metodlari tizimi talabalarni faol bilish va amaliy faoliyatga jalb qilishga yo'naltirilishi lozim. Bunda talaba o'qitish metodlarini faqat nazariy jihatdan o'rganib qolmasdan, ularni tanlash, sinab ko'rish, taqqoslash, muayyan vaziyatga moslashtirish va natijalarini tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Ta'lim metodlarini loyihalashda fan mazmunining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish ham muhimdir. "Raqamli pedagogika" fanining mazmuni raqamli ta'lim, elektron ta'lim resurslari, pedagogik texnologiyalar, raqamli didaktika, onlayn hamkorlik, raqamli baholash va ta'lim jarayonini raqamli muhitda tashkil etish bilan bog'liq bilim va amaliy ko'nikmalarni qamrab oladi. Shu sababli mazkur fan doirasida qo'llaniladigan metodlar ham mazmunning nazariy va amaliy jihatlarini o'zaro birlashtirishi talab etiladi.

Tadqiqotda zamonaviy ta'lim metodlari tizimini loyihalash quyidagi bosqichlar asosida tashkil etildi: diagnostik-tahliliy, maqsadli-loyihaviy, mazmuniy-metodik, faoliyatli-amaliy va refleksiv-baholash bosqichlari.

Diagnostik-tahliliy bosqichda bo'lajak pedagoglarning dastlabki bilimlari, metodik tayyorgarligi, raqamli vositalardan foydalanish ko'nikmalari hamda metodik kompetentligining mavjud darajasi o'rganiladi. Ushbu bosqichda olingan natijalar keyingi metodik faoliyatni individual va differensial yondashuv asosida tashkil etishga imkon beradi. Diagnostika o'qituvchi uchun faqat nazorat vositasi emas, balki ta'lim metodlarini to'g'ri tanlashga xizmat qiluvchi muhim pedagogik axborot manbai hisoblanadi.

Maqsadli-loyihaviy bosqichda ta'limning umumiy va xususiy maqsadlari aniqlashtiriladi. Bunda "Raqamli pedagogika" fanini o'qitishdan kutilayotgan natijalar bo'lajak pedagoglarning metodik kompetentligini rivojlantirish bilan bog'lanadi. Har bir mavzu bo'yicha shakllantiriladigan bilim, amaliy ko'nikma va kompetensiyalar aniqlanib, ularga erishishga xizmat qiluvchi metodlar belgilanadi.

Mazmuniy-metodik bosqichda ta'lim mazmuni o'rganiladigan mavzularning murakkabligi, kasbiy ahamiyati va amaliy qo'llanish imkoniyatlarini hisobga olgan holda tizimlashtiriladi. Mazmunni o'zlashtirish uchun muammoli ta'lim, keys-stadi, loyiha metodi, hamkorlikda o'qitish, tadqiqotchilik metodi, munozara va refleksiv topshiriqlardan foydalanish maqsadga muvofiq deb hisoblanadi.

Muammoli ta'lim metodidan foydalanish talabalarda muayyan pedagogik vaziyatni tahlil qilish va muammoga nisbatan asoslangan yechim ishlab chiqish qobiliyatini rivojlantiradi. Masalan, talabaga "Onlayn mashg'ulotda talabalarning faolligi past bo'lsa, o'qituvchi qanday pedagogik va raqamli yechimlardan foydalanishi mumkin?" mazmunidagi muammoli vaziyat taklif etilishi mumkin. Bunday topshiriq orqali talaba tayyor javobni

takrorlamaydi, balki vaziyatni mustaqil tahlil qiladi, turli yechimlarni ishlab chiqadi va eng maqbul variantni asoslaydi.

Keys-stadi metodidan foydalanish metodik kompetentlikni kasbiy vaziyatlar bilan bog‘liq holda rivojlantirish imkonini beradi. Keys tarkibida real yoki modellashtirilgan pedagogik muammo, unga ta’sir qiluvchi omillar va hal etilishi lozim bo‘lgan vazifalar aks ettiriladi. Talabalar keysni o‘rganish jarayonida vaziyatni tahlil qiladi, muammoni aniqlaydi, metodik yechim variantlarini ishlab chiqadi va tanlangan yechimni pedagogik jihatdan asoslaydi.

Loyiha metodidan foydalanish bo‘lajak pedagoglarning mustaqil metodik faoliyatini rivojlantirishda alohida ahamiyatga ega. Loyiha faoliyati davomida talabalar muayyan pedagogik muammoni tanlaydi, uning maqsad va vazifalarini belgilaydi, faoliyat rejasini ishlab chiqadi, zarur metod va vositalarni tanlaydi hamda yakuniy pedagogik mahsulot yaratadi. Masalan, talabalar tomonidan muayyan fan uchun raqamli dars loyihasi, elektron o‘quv materiali, interfaol topshiriqlar tizimi yoki raqamli baholash vositasi ishlab chiqilishi mumkin.

Hamkorlikda o‘qitish metodlari bo‘lajak pedagoglarning jamoada ishlash, kasbiy fikr almashish va pedagogik qarorlarni birgalikda ishlab chiqish ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Guruhli topshiriqlarni bajarish jarayonida talabalar turli nuqtayi nazarlarni taqqoslaydi, vazifalarni taqsimlaydi, umumiy qaror qabul qiladi va o‘z faoliyatining natijasi uchun jamoaviy mas’uliyatni his etadi.

Tadqiqotchilik metodidan foydalanish talabalarning pedagogik muammolarni ilmiy asosda o‘rganish qobiliyatini rivojlantiradi. Ushbu metod asosida talabalar pedagogik muammoni aniqlaydi, unga doir ma’lumotlarni yig‘adi, mavjud tajribalarni tahlil qiladi, o‘z xulosalarini shakllantiradi va amaliy tavsiyalar ishlab chiqadi. Bu esa kelajakdagi pedagogik faoliyatda

mustaqil ravishda yangi metodik yechimlarni izlash imkoniyatini kengaytiradi.

Zamonaviy ta'lim metodlari tizimini amalga oshirishda raqamli ta'lim vositalari yordamchi imkoniyat sifatida qo'llaniladi. Raqamli vosita metodning o'rnini egallamasligi, balki tanlangan pedagogik metodning samarali amalga oshirilishiga xizmat qilishi kerak. Shu nuqtayi nazardan, texnologiyani tanlashdan avval pedagogik vazifa aniqlanadi, undan keyin mazkur vazifani hal etishga yordam beradigan raqamli vosita belgilanadi.

Ta'lim metodlarini amalga oshirishning faoliyatli-amaliy bosqichida talabalar nazariy bilimlarini turli amaliy topshiriqlarda qo'llaydi. Bunda "tushuntirish – namoyish etish – mustaqil bajarish – tahlil qilish – takomillashtirish" ketma-ketligi asosida faoliyat tashkil etilishi metodik kompetentlikning izchil rivojlanishiga xizmat qiladi.

Dastlab o'qituvchi muayyan metod yoki pedagogik yechimning mazmuni va qo'llash shartlarini tushuntiradi. Keyingi bosqichda uning amaliy qo'llanishini namoyish etadi. Shundan so'ng talabalar mazkur metodni mustaqil yoki guruhda qo'llashga harakat qiladi. Amalga oshirilgan faoliyat natijalari muhokama qilinadi va tahlil qilinadi. Yakuniy bosqichda talabalar aniqlangan kamchiliklarni hisobga olgan holda o'z metodik yechimlarini takomillashtiradi.

Refleksiv-baholash bosqichi zamonaviy ta'lim metodlari tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Bo'lajak pedagog metodni qo'llash natijasida qanday bilim va tajribaga ega bo'lganini, qanday qiyinchiliklarga duch kelganini va kelgusida faoliyatini qanday takomillashtirishi zarurligini tahlil qiladi. Refleksiya metodik kompetentlikning shakllanishini tashqi nazoratdan ichki o'zini baholash faoliyatiga o'tkazishga imkon beradi.

Metodik kompetentlikni baholashda birgina yakuniy natijani hisobga olish yetarli emas. Talabaning metodik faoliyatni amalga oshirish jarayoni, pedagogik qarorlarining asoslanganligi, metod va vositalarni tanlash

qobiliyati, mustaqilligi hamda refleksiv faoliyati ham baholanishi lozim. Shu asosda baholash mezonlari kognitiv, amaliy-faoliyatli va refleksiv ko'rsatkichlarni qamrab olishi maqsadga muvofiqdir.

Tadqiqot doirasida zamonaviy ta'lim metodlarini tanlash va amalga oshirishda "pedagogik maqsad – o'quv vazifasi – ta'lim metodi – raqamli vosita – faoliyat natijasi – baholash va refleksiya" ketma-ketligiga asoslanish taklif etildi. Mazkur ketma-ketlik metodlarni tasodifiy tanlashning oldini olib, har bir metodning o'quv jarayonidagi vazifasini aniq belgilash imkonini beradi.

Shuningdek, metodlar tizimini loyihalashda metodik variativlik tamoyiliga amal qilish muhimdir. Bir xil pedagogik vazifani turli metodlar yordamida bajarish mumkin. Shu sababli bo'lajak pedagoglarda muayyan metodni mexanik qo'llash emas, balki pedagogik vaziyatni tahlil qilish va unga mos metodni ongli ravishda tanlash qobiliyatini rivojlantirish talab etiladi.

Zamonaviy ta'lim metodlari tizimini samarali amalga oshirish o'qituvchining pedagogik mahorati bilan ham bog'liq. O'qituvchi metodik faoliyatni tashkil etuvchi va boshqaruvchi sifatida talabalarning mustaqil izlanishini qo'llab-quvvatlashi, pedagogik vaziyatlar yaratishi, zarur maslahat va teskari aloqani taqdim etishi lozim. Bunday sharoitda o'qituvchi asosiy axborot manbai emas, balki ta'lim jarayonining fasilitatori va metodik maslahatchisi sifatida faoliyat yuritadi.

Xulosa qilib aytganda, "Raqamli pedagogika" fanini o'qitishda zamonaviy ta'lim metodlari tizimini loyihalash va amalga oshirish metodik kompetentlikni rivojlantirishning muhim sharti hisoblanadi. Mazkur tizim diagnostik-tahliliy, maqsadli-loyihaviy, mazmuniy-metodik, faoliyatli-amaliy hamda refleksiv-baholash bosqichlarining o'zaro bog'liqligi asosida tashkil etilganda ta'lim jarayonining maqsadlilik va natijadorligi ta'minlanadi.

Taklif etilgan metodika bo‘lajak pedagoglarda pedagogik vaziyatni tahlil qilish, o‘qitish metodlarini maqsadga muvofiq tanlash, raqamli vositalarni pedagogik jarayonga integratsiyalash, mustaqil metodik faoliyatni amalga oshirish va o‘z kasbiy faoliyatini refleksiv tahlil qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Natijada “Raqamli pedagogika” fanini o‘qitish jarayoni bilimlarni o‘zlashtirish bilan chegaralanib qolmay, bo‘lajak pedagogning metodik kompetentligini amaliy faoliyat orqali rivojlantirishga yo‘naltiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Avramenko A. P. Metodika primeneniya mobilnykh texnologiy v prepodavanii inostrannykh yazykov: etapy razvitiya i sovremennyye tendensii // Nauchnyye vedomosti BelGU. Seriya: Gumanitarnyye nauki. - 2013. - №6 (149). - S. 36-42.
2. Aprobatsiya nachalas: shkolniki Yekaterinburga perexodyat v elektronnyuyu sredu. [Elektronnyy resurs] URL: <https://yekaterinburg.rf/news/68220-aprobatsiya-nachalas-shkolniki-ekaterinburga-perekhodyat-v-elektronnyuyu-sredu>.
3. Arbuzov S. S. Tekhnologii podkastinga kak sredstvo aktivizatsii uchebnoy deyatel'nosti studentov pri obuchenii kompyuternym setyam // Pedagogicheskoye obrazovaniye v Rossii. - 2015. - №7 - S. 30-35.
4. Afzalova A. N. Ispolzovaniye mobilnykh texnologiy dlya organizatsii samostoyatel'noy raboty studentov // Obrazovatel'nyye tekhnologii i obshchestvo. - 2012. - №4. - S. 497-505.
- 5.